# ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 17ης Οκτωβρίου 1995 *

Στην υπόθεση C-70/94,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Verwaltungsgericht Frankfurt am Main (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

**Fritz Werner Industrie-Ausrüstungen GmbH**

και

**Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας,**

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 113 της Συνθήκης ΕΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, K. N. Κακούρη, D. A. O. Edward, J.-P. Puissochet και G. Hirsch, προέδρους τμήματος, G. F. Mancini, F. A. Schockweiler, J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn (εισηγητή), C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann και H. Ragnemalm, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: D. Louterman-Hubeau, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από τον Ernst Röder, Ministerialrat στο ομοσπονδιακό Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, και τον Bernd Kloke, Regierungsrat στο ίδιο υπουργείο,

— η Γαλλική Κυβέρνηση, εκπροσωπουμένη από την Catherine de Salins, υποδιευθύντρια στη Διεύθυνση Νομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, και τον Hubert Renié, secrétaire adjoint principal στην ίδια διεύθυνση,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπουμένη από τον John E. Collins, Assistant Treasury Solicitor, τον Stephen Richards και τον Rhodri Thompson, barristers,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τον Peter Gilsdorf, κύριο νομικό σύμβουλο, και τον Jörn Sack, νομικό σύμβουλο,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Fritz Werner Industrie-Ausrüstungen GmbH, εκπροσωπουμένης από τον Peter Keil, δικηγόρο Frankfurt am Main, της Γερμανικής Κυβερνήσεως, της Ελληνικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Παναγιώτη Καμαρινέα, νομικό σύμβουλο του Κράτους, και την Γαλάτεια Αλεξάκη, δικηγόρο στην Ειδική Υπηρεσία Κοινοτικών Διαφορών του Υπουργείου Εξωτερικών, της Ισπανικής Κυβερνήσεως, εκπροσω-

πουμένης από τη Rosario Silva de Lapuerta, abogado del Estado, της επιφορτισμένης με την εκπροσώπηση της Ισπανικής Κυβερνήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου νομικής υπηρεσίας, της Γαλλικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπουμένης από τον Philippe Martinet, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων στη Διεύθυνση Νομικών Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής κατά τη συνεδρίαση της 21ης Μαρτίου 1995,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 18ης Μαΐου 1995,

εκδίδει την ακόλουθη

## Απόφαση

1 Με διάταξη της 4ης Φεβρουαρίου 1994, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 22 Φεβρουαρίου 1994, το Verwaltungsgericht Frankfurt am Main υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, προδικαστικό ερώτημα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 113 της Συνθήκης.

2 Το ερώτημα αυτό ανέκυψε στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Fritz Werner Industrie-Ausrüstungen GmbH (στο εξής: εταιρία Werner) και της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, εκπροσωπουμένης από τον ομοσπονδιακό Υπουργό Εθνικής Οικονομίας, τον οποίο εκπροσωπεί το Bundesausfuhramt (ομοσπονδιακός οργανισμός εξωτερικού εμπορίου).

3 Η εταιρία Werner ανέλαβε να παραδώσει μια κάμινο χυτηρίου επαγωγής εν κενώ καθώς και επαγωγείς για την κάμινο αυτή στη Λιβύη όπου είχε εγκαταστήσει, μεταξύ 1979 και 1982, συνεργείο επισκευών διαθέτον χυτήριο. Το 1991 ζήτησε από το Bundesamt für Wirtschaft (ομοσπονδιακή υπηρεσία οικονομίας, στο εξής: Bundesamt) τη χορήγηση άδειας εξαγωγής των προϊόντων αυτών προς τη Λιβύη, η οποία δεν της χορηγήθηκε με την αιτιολογία ότι η παράδοση αυτή θα έθετε σε σοβαρό κίνδυνο τα συμφέροντα που προστατεύονται δυνάμει του άρθρου 7, το οποίο φέρει τον τίτλο «προστασία της ασφαλείας και των

εξωτερικών συμφερόντων», του Außenwirtschaftsgesetz (γερμανικού νόμου περί του εξωτερικού εμπορίου, στο εξής: AWG), η παράγραφος 1 του οποίου ορίζει τα εξής:

«Οι νομικές πράξεις και οι ενέργειες στον τομέα του εξωτερικού εμπορίου μπορούν να υποβληθούν σε περιορισμούς προκειμένου:

1) να προστατευθεί η ασφάλεια της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας,

2) να αποσοβηθεί η διατάραξη της ειρηνικής συνυπάρξεως των λαών ή

3) να αποφευχθεί η σοβαρή διατάραξη των εξωτερικών σχέσεων της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας.»

4 Κατά το άρθρο 2 του AWG, η κυβέρνηση εξουσιοδοτείται να ορίζει, εκδίδοντας διατάγματα, τις νομικές πράξεις ή τις ενέργειες οι οποίες μπορούν να απαγορευθούν ή να εξαρτηθούν από προηγούμενη άδεια. Στο πλαίσιο ακριβώς αυτό η κανονιστική απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 1986 (Außenwirtschaftsverordnung, BGBl. I, σ. 2671, στο εξής: AWV) ανέφερε ειδικά, στο παράρτημα AL, τα εμπορεύματα που υπόκεινται σε άδεια, το οποίο παράρτημα μπορεί να τροποποιηθεί ή να συμπληρωθεί με κανονιστική απόφαση, δυνάμει του άρθρου 27 του AWG. Έτσι, από την υπ' αριθ. 76 κανονιστική απόφαση της 11ης Σεπτεμβρίου 1991, που έχει εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης, προκύπτει ότι προστέθηκαν οι αριθμοί 1204 και 1356 σύμφωνα με τους οποίους υπόκεινται σε άδεια:

«1204

Κάμινοι εν κενώ ή υπό αδρανή ατμόσφαιρα, κατάλληλες για θερμοκρασίες λειτουργίας άνω των 1073 K (800 °C), εξαρτήματα ειδικής κατασκευής, συσκευές ρυθμίσεως και χειρισμού, καθώς και λογισμικό που διαμορφώθηκε ειδικά για τέτοιου είδους καμίνους. Εξαρτήματα ή εγκαταστάσεις, σε περίπτωση που ο αγοραστής ή η χώρα προορισμού είναι η Λιβύη.

1356

Μηχανήματα περιελίξεως, των οποίων οι κινήσεις για τοποθέτηση, περιέλιξη και ένθεση επί πηνίου μπορούν να συντονίζονται ή να προγραμματίζονται, κατάλληλα για την κατασκευή διατάξεων για τη σύνδεση δομικών υλικών, καθώς και συσκευών χειρισμού για τον συντονισμό ή τον προγραμματισμό, εξαρτήματα ειδικής κατασκευής, παρελκόμενα ειδικής κατασκευής και λογισμικό που διαμορφώθηκε ειδικά γι' αυτά, σε περίπτωση που ο αγοραστής ή η χώρα προορισμού είναι η Λιβύη.»

5 Κατά τη δήλωση του ομοσπονδιακού Υπουργού Εθνικής Οικονομίας, ο σκοπός της επιβολής υποχρεωτικής αδείας είναι η αποτροπή του ενδεχομένου χρησιμοποιήσεως των καμίνων και μηχανημάτων περιελίξεως για στρατιωτικούς σκοπούς, ιδίως δε στο πλαίσιο του προγράμματος αναπτύξεως πυραύλων της Λιβύης.

6 Αφού το Bundesausfuhramt απέρριψε την ένστασή της κατά της αποφάσεως του Bundesamt, η εταιρία Werner άσκησε προσφυγή ενώπιον του Verwaltungsgericht Frankfurt am Main. Κατά το δικαστήριο αυτό, η επιχειρηματολογία του Bundesausfuhramt στηρίζεται περισσότερο σε λόγους που αφορούν τη φήμη της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας παρά σε λόγους δημοσίας ασφαλείας. Τονίζει έτσι ότι δεν θα ήταν δυνατόν να απαγορευθεί στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας να θεσπίσει ένα αυτοτελές μέτρο απαγορεύσεως εξαγωγών παρά μόνον αν η κοινή εμπορική πολιτική κάλυπτε και τα μέτρα

εμπορικής φύσεως τα οποία, καίτοι επηρεάζουν το εμπόριο, αποσκοπούν κυρίως στην επίτευξη στόχων ή σκοπών εξωτερικής πολιτικής. Για τον λόγο αυτό το εθνικό δικαστήριο ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιβαίνουν προς το άρθρο 113 της Συνθήκης ΕΚ εθνικές διατάξεις που έχουν εφαρμογή στο εμπόριο με τρίτες χώρες, δυνάμει των οποίων για την εξαγωγή καμίνου επαγωγής εν κενώ προς τη Λιβύη απαιτείται άδεια, η οποία εν προκειμένω δεν χορηγήθηκε, με το αιτιολογικό ότι η άρνηση χορηγήσεως ήταν αναγκαία για την προστασία της δημόσιας ασφάλειας του κράτους μέλους λόγω του κινδύνου διαταράξεως των εξωτερικών του σχέσεων;»

7 Από τη διάταξη περί παραπομπής προκύπτει έτσι ότι το εθνικό δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 113 της Συνθήκης και ερωτά ειδικότερα αν η κοινή εμπορική πολιτική αφορά μόνον τα μέτρα τα οποία επιδιώκουν εμπορικούς σκοπούς ή καλύπτει επίσης τα μέτρα εμπορικής φύσεως τα οποία αποβλέπουν στην επίτευξη στόχων εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

8 Υπενθυμίζεται καταρχάς ότι, δυνάμει του άρθρου 113 της Συνθήκης, η κοινή εμπορική πολιτική στηρίζεται σε ενιαίες αρχές, ιδίως σε ό,τι αφορά τις μεταβολές δασμολογικών συντελεστών, τη σύναψη δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών, την ενοποίηση των μέτρων ελευθερώσεως, την πολιτική εξαγωγών και τα μέτρα εμπορικής άμυνας.

9 Η εφαρμογή της κοινής αυτής εμπορικής πολιτικής προϋποθέτει ότι η έννοια αυτή δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά προκειμένου να αποφεύγεται η διατάραξη του ενδοκοινοτικού εμπορίου λόγω των ανισοτήτων που θα ανέκυπταν εντεύθεν σε ορισμένους τομείς των οικονομικών σχέσεων με τις τρίτες χώρες (βλ. γνωμοδότηση 1/78 της 4ης Οκτωβρίου 1979, Συλλογή τόμος 1979/ΙΙ, σ. 401, σκέψη 45).

10 Επομένως, ένα μέτρο το οποίο συνεπάγεται παρακώλυση ή περιορισμό της εξαγωγής ορισμένων προϊόντων, όπως το μέτρο που περιγράφεται στο προδικαστικό ερώτημα, δεν μπορεί να εξαιρεθεί από τον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής για τον λόγο ότι αποσκοπεί στην επίτευξη σκοπών εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας.

11 Πράγματι, ο ειδικός σκοπός της κοινής εμπορικής πολιτικής, η οποία αφορά το εμπόριο με τις τρίτες χώρες και στηρίζεται, κατά το άρθρο 113, στην έννοια της κοινής πολιτικής, προϋποθέτει ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να περιορίζει το περιεχόμενό του καθορίζοντας ελεύθερα, ενόψει των δικών του επιταγών εξωτερικής πολιτικής ή ασφαλείας, αν ένα μέτρο εμπίπτει στο άρθρο 113.

12 Επιβάλλεται στη συνέχεια η παρατήρηση ότι, εφόσον η αρμοδιότητα στον τομέα της εμπορικής πολιτικής έχει μεταβιβαστεί, στο σύνολό της, στην Κοινότητα δυνάμει του άρθρου 113, παράγραφος 1, μέτρα εμπορικής πολιτικής εθνικού χαρακτήρα επιτρέπονται μόνον δυνάμει ειδικής εξουσιοδοτήσεως της Κοινότητας (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1976, 41/76, Donckerwolke, Συλλογή τόμος 1976, σ. 719, σκέψη 32, και της 18ης Φεβρουαρίου 1986, 174/84, Bulk Oil, Συλλογή 1986, σ. 559, σκέψη 31).

13 Για τον λόγο αυτό η εξαγωγή εμπορευμάτων της Κοινότητας προς τρίτες χώρες ρυθμίζεται από τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2603/69 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1969, περί θεσπίσεως κοινού καθεστώτος εξαγωγών (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/001, σ. 101, στο εξής: κανονισμός).

14 Κατά το άρθρο 1 του κανονισμού, «οι εξαγωγές της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας προς τρίτες χώρες είναι ελεύθερες, δηλαδή δεν υπόκεινται σε ποσοτικούς περιορισμούς, με εξαίρεση εκείνους που επιβάλλονται σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού».

15 Το άρθρο 11 του ιδίου κανονισμού προβλέπει μια τέτοια εξαίρεση, ορίζοντας ότι, «υπό την επιφύλαξη άλλων κοινοτικών διατάξεων, ο παρών κανονισμός δεν εμποδίζει την υιοθέτηση ή την εφαρμογή από τα κράτη μέλη ποσοτικών περιορισμών κατά την εξαγωγή που επιβάλλονται για λόγους δημοσίας ηθικής, δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας, προστασίας της υγείας και της ζωής των ανθρώπων και των ζώων ή διατηρήσεως των φυτών, προστασίας των εθνικών θησαυρών που έχουν καλλιτεχνική, ιστορική ή αρχαιολογική αξία ή προστασίας της βιομηχανικής και εμπορικής ιδιοκτησίας.»

16 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί, κατ' αρχάς, αν εθνικά μέτρα όπως τα επίμαχα εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού και στη συνέχεια αν τα μέτρα αυτά, ληφθέντα για τον λόγο ότι είναι αναγκαία για την προστασία της ασφάλειας ενός κράτους μέλους από τον κίνδυνο διαταραχής του δικτύου των εξωτερικών σχέσεων, επιτρέπονται δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού αυτού.

17 Η Γερμανική Κυβέρνηση αμφισβητεί ότι η απαίτηση άδειας μπορεί να συνιστά ποσοτικό περιορισμό και διερωτάται αν ο κανονισμός απαγορεύει μόνον τους ποσοτικούς περιορισμούς κατά την εξαγωγή αποκλείοντας τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος.

18 Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

19 Είναι αληθές ότι το άρθρο 34 της Συνθήκης, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων στο εσωτερικό της Κοινότητας, διακρίνει τους ποσοτικούς περιορισμούς από τα μέτρα ισοδυνάμου αποτελέσματος.

20 Εντούτοις, από το άρθρο αυτό δεν προκύπτει ότι η έννοια των ποσοτικών περιορισμών, η οποία χρησιμοποιείται σ' έναν κανονισμό και αναφέρεται στο εμπόριο της Κοινότητας με τρίτες χώρες, πρέπει να ερμηνευθεί ως αποκλείουσα οποιοδήποτε μέτρο ισοδυνάμου αποτελέσματος υπό την έννοια του άρθρου 34 της Συνθήκης.

21 Όπως το Δικαστήριο έχει υπογραμμίσει με τη νομολογία του, για την ερμηνεία μιας διατάξεως κοινοτικού δικαίου πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνο το γράμμα της αλλά και τα συμφραζόμενά της και οι σκοποί που επιδιώκονται με τη ρύθμιση της οποίας αποτελεί μέρος (αποφάσεις της 17ης Νοεμβρίου 1983, 292/82, Merck, Συλλογή 1983, σ. 3781, σκέψη 12, και της 21ης Φεβρουαρίου 1984, 337/82, St. Nikolaus Brennerei, Συλλογή 1984, σ. 1051, σκέψη 10).

22 Ένας κανονισμός όμως που στηρίζεται στο άρθρο 113 της Συνθήκης και αποσκοπεί στη θέση σε εφαρμογή της αρχής της ελευθερίας των εισαγωγών στο κοινοτικό επίπεδο, όπως εξαγγέλεται στο άρθρο του 1, δεν μπορεί να αποκλείει από το πεδίο εφαρμογής του μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη των οποίων το αποτέλεσμα ισοδυναμεί με ποσοτικό περιορισμό εφόσον η εφαρμογή τους μπορεί να καταλήξει, όπως στην υπό κρίση περίπτωση, σε απαγόρευση της εξαγωγής.

23 Η διαπίστωση αυτή επιρρωννύεται άλλωστε από το άρθρο XI της γενικής συμφωνίας περί δασμών και εμπορίου, το οποίο μπορεί να θεωρηθεί ότι ασκεί επιρροή στην ερμηνεία κοινοτικής πράξεως ρυθμίζουσας το διεθνές εμπόριο. Πράγματι, το άρθρο αυτό, το οποίο φέρει τον τίτλο «Γενική κατάργησις των ποσοτικών περιορισμών», μνημονεύει στην παράγραφο 1 «απαγορεύσεις ή περιορισμούς άλλους, πλην δασμών, φόρων ή άλλων επιβαρύνσεων, ων η εφαρμογή πραγματοποιείται μέσω ποσοστώσεων, αδειών εξαγωγής ή εισαγωγής, ή παντός άλλου τρόπου».

24 Επομένως, πρέπει να εξεταστεί, στη συνέχεια, αν τα μέτρα αυτά, ληφθέντα για τον λόγο ότι είναι αναγκαία για την προστασία της ασφάλειας κράτους μέλους από τον κίνδυνο διαταραχής του δικτύου των εξωτερικών σχέσεων, επιτρέπονται δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού.

25 Από την απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 1991, C-367/89, Richardt και «Accessoires Scientifiques» (Συλλογή 1991, σ. I-4621, σκέψη 22), προκύπτει ότι η έννοια της δημόσιας ασφάλειας, κατά το άρθρο 36 της Συνθήκης, καλύπτει τόσο την εσωτερική ασφάλεια κράτους μέλους όσο και την εξωτερική ασφάλειά του. Η συσταλτικότερη ερμηνεία της έννοιας αυτής, χρησιμοποιούμενη στο άρθρο 11 του κανονισμού, θα είχε ως συνέπεια να επιτρέψει στα κράτη μέλη να περιορίσουν την κυκλοφορία των εμπορευμάτων εντός της εσωτερικής αγοράς περισσότερο από την κυκλοφορία των εμπορευμάτων με τις τρίτες χώρες.

26 Πρέπει να προστεθεί ότι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 41 των προτάσεών του, είναι δυσχερές να γίνει σαφής και αυστηρή διάκριση μεταξύ των ζητημάτων που ανάγονται στην εξωτερική πολιτική και των ζητημάτων που ανάγονται στην πολιτική ασφαλείας. Επιπλέον, όπως παρατηρεί στο σημείο 46, όλο και περισσότερο περιορίζεται η δυνατότητα να θεωρείται η ασφάλεια ενός κράτους μέλους μεμονωμένα καθόσον συνδέεται στενά με την ασφάλεια της διεθνούς κοινότητας εν γένει καθώς και των διαφόρων στοιχείων που τη συνθέτουν.

27 Επομένως, ο κίνδυνος σοβαρής διαταραχής των εξωτερικών σχέσεων ή της ειρηνικής συνυπάρξεως των λαών μπορεί να επηρεάσει την ασφάλεια ενός κράτους μέλους.

28 Καίτοι στο εθνικό δικαστήριο εναπόκειται να αποφασίσει αν το άρθρο 11 όπως ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο έχει εφαρμογή στα πραγματικά περιστατικά και στα μέτρα που έχουν υποβληθεί στην κρίση του, πρέπει εντούτοις να παρατηρηθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι η εξαγωγή ενός εμπορεύματος που ενδέχεται να χρησιμοποιηθεί για στρατιωτικούς σκοπούς, σε χώρα ευρισκόμενη σε πόλεμο με άλλη χώρα, μπορεί να επηρεάσει τη δημόσια ασφάλεια ενός κράτους μέλους υπό την έννοια που προαναφέρθηκε (βλ. την προπαρατεθείσα απόφαση Richardt και «Les Accessoires Scientifiques», σκέψη 22).

29 Επομένως, στο ερώτημα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 113 της Συνθήκης και, ειδικότερα, το άρθρο 11 του κανονισμού, δεν απαγορεύουν τη θέσπιση εθνικών διατάξεων που έχουν εφαρμογή στο εμπόριο με τρίτες χώρες, δυνάμει των οποίων η εξαγωγή προϊόντος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για στρατιωτικούς σκοπούς εξαρτάται από τη χορήγηση άδειας για τον λόγο ότι η άδεια αυτή ήταν αναγκαία προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος σοβαρής διαταραχής των εξωτερικών σχέσεων η οποία ενδέχεται να επηρεάσει τη δημόσια ασφάλεια κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 11 του κανονισμού.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

30 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Γερμανική, η Ελληνική, η Ισπανική, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 4ης Φεβρουαρίου 1994, το Verwaltungsgericht Frankfurt am Main, αποφαίνεται:

**Το άρθρο 113 της Συνθήκης ΕΚ και, ειδικότερα, το άρθρο 11 του κανονισμού (ΕΟΚ) 2603/89 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1969, περί θεσπίσεως κοινού καθεστώτος εξαγωγών, δεν απαγορεύουν τη θέσπιση εθνικών διατάξεων που έχουν εφαρμογή στο εμπόριο με τρίτες χώρες, δυνάμει των οποίων η εξαγωγή προϊόντος που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για στρατιωτικούς σκοπούς εξαρτάται από τη χορήγηση άδειας για τον λόγο ότι η άδεια αυτή ήταν αναγκαία προκειμένου να αποφευχθεί ο κίνδυνος σοβαρής διαταραχής των εξωτερικών σχέσεων η οποία ενδέχεται να επηρεάσει τη δημόσια ασφάλεια κράτους μέλους υπό την έννοια του άρθρου 11 του κανονισμού.**

Rodríguez Iglesias Κακούρης Edward

Puissochet Hirsch Mancini

Schockweiler Moitinho de Almeida Kapteyn

Gulmann Murray Jann Ragnemalm

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 17 Οκτωβρίου 1995.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

G. C. Rodríguez Iglesias